

שאינה נפסלת לכהונה, ועל כן יתכן שגם בנה אינו פגום לכהונה. מתרצת הגמרא: **הבא נמי** בעבד ועובד כוכבים הבא על בת ישראל, **בין שנבעלה למי שפטול אצלה, פסלה מן הכהונה, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון, מנין לעובד כוכבים ועבד הבא על הכהנת ועל הלוייה ועל הישראלית, שפסלוה מן הכהונה, שנאמר** (ויקרא כב יג) **’ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וגו’ מלחם אביה תאכל, ומכאן שדווקא אם נישאה למי שיש לו דיני אלמנות וגרושה, ויגרשין בה, כלומר לישראל שקידושין תופסים לו בה, והיא נעשית מחמתו לאלמנה וגרושה אם ימות או יגרשנה, הרי היא חוזרת לאכול בתרומת בית אביה לאחר שנתאלמנה או נתגרשה. יצאו עובד כוכבים ועבד שאין להם דיני אלמנות וגרושה, מכיון שאין קידושיהם תופסים בה, שאם נבעלה להם, לעולם אינה חוזרת לאכול בתרומת בית אביה.**

אביי מקשה על רב יוסף שפסק שהולד ממזר: **אמר ליה אביי לרב יוסף, מאי חזית דקמכת אדרב דמי – מה ראית לסמוך על דברי רב דימי שאמר בשם רבי שהולד ממזר, קמח אדרבין שאמר בשם רבי שהולד כשר. דבי אהא רבין מארץ ישראל לבבל אמר, רבי נתן ורבי יהודה הנשיא מוהים בה בבית ישראל שנבעלה לעבד ועובד כוכבים, להיתירא, והכשירו את הולד לבוא בקהל. ופאן הוא רבי יהודה הנשיא, הלא רבי הוא, ואם כן אין הדבר מוסכם שלדעת רבי הולד ממזר.**

הגמרא מביאה שיטה נוספת המכשירה את הולד לקהל: **ואף רב מורה בה להיתירא, והכשיר לקהל ולד שנוולד לבת ישראל מעבד ועובד כוכבים. דההוא אדם שנוולד מעובד כוכבים שבא על בת ישראל דאחא לקמיה דרב, ואמר ליה אדם זה לרב, עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל, מהו דינו. אמר לו רב, הולד כשר לבוא בקהל ואינו ממזר. אמר ליה אותו אדם, אם כן הב לי ברתך – תן לי את בתך לאשה. אמר לו רב, לא יתיבא לך את בתך. אמר שימי בר חיאי לרב, אמרי אינשי בדרך גזמא, נמלא בשרי אפסא דקרא – גמל בארץ מדי רוקד עם ארבעת רגליו בתוך כלי שהוא במידת קב, והרי הוא קבא, והא נמלא, והא מדי, ולא דקרא – אם כן מרוע הגמל שלפנינו אינו רוקד בתוך קב במדי, יבוא וירקוד לפנינו. ואמר כן לרב בדרך משל, הלא אמרת דבר חידוש שכן עובד כוכבים מבית ישראל מותר לבוא בקהל, ואם כן, בוא ותוכיח בדבריך ותן לו את בתך לאשה. אמר ליה רב לשימי בר חיאי, אפילו אי ניתי – אם יהיה אדם זה גדול ביהושע בן נון לא יתיבא ליה ברתך – לא אתן לו את בתך. אמר ליה שימי בר חיאי לרב, אי הוה אדם זה גדול ביהושע בן נון, אי מר לא יתיב ליה, אחריתי יתיב ליה – אם אתה לא תתן לו את בתך אחרים יתנו לו את בתך, אבל האי – אדם זה! שאינו גדול וחשוב כיהושע, אי מר לא יתיב ליה את בתך, גם אחריתי לא יתיב ליה את בתך. לא הוה קאול – לא הלך אדם זה מקמיה דרב והמשיך לעמוד לפניו כדי שיתן לו את בתו. ותיב ביה ענייה – נתן בו רב את עניו, ושכריב – וימתן אותו אדם.**

הגמרא מביאה אמוראים נוספים המכשירים ולד זה לקהל: **ואף רב מתנה מורה בה להיתירא, ואף רב יהודה מורה בה להיתירא. דבי אהא בן עובד כוכבים שנוולד לבת ישראל לקמיה דרב יהודה ושאלו האם הוא מותר לבוא בקהל, אמר ליה רב יהודה, זיל איפטר – לך למקום שאין מכירים אותך ולא ידעו שאתה בן עובד כוכבים, ותשא שם את ישראל לאשה, או נסיב בת מינה – או שתשא את ישראל שנוולדה מעובד כוכבים, כמותך, אבל לא תשא ממזרת האסורה על ישראל כשר. וכן בי אהא בן עובד כוכבים מבית ישראל לקמיה דרבא, אמר ליה רבא, או גלי – או שתגלה למקום שלא יכירוך, ויתנו לך בת ישראל, או נסיב בת מינה – או שתשא את ישראל מהעובד כוכבים, כמותך.**

הגמרא דנה בדין ולד של בת ישראל ממי שחציו עבד וחציו בן חורין: **שאלו ליה בני המקום שנקרא ‘בי מיקס’ לרבא, מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על בת ישראל, מהו דינו של בנם. אמר ליה רבא, השתא בעבד בולו שבא על בת ישראל, אמרינן שהולד כשר, מי שחציו עבד שבא על בת ישראל, מיפגא – וכי צריך לומר שבנו כשר. רב יוסף מקשה על דברי רבא: אמר רב יוסף, מר דשמינתא – בעל שמועה! זו שולד עובד כוכבים ועבד מבית ישראל כשר,**

בולד שנוולד מחייבי לאוין דתפסי בהו קדושין, אבל הבא בעובד כוכבים ועבד שבאו על בת ישראל, בין דלא תפסי בהו קדושין, בחייבי ברייתות דמי, וכשם שולד הנוולד מחייבי ברייתות הולד ממזר, הוא הדין לנוולד לבת ישראל מעובד כוכבים ועבד.

הגמרא מקשה על פירוש זה בדברי רבי יוחנן: מיתבי, שנינו בברייתא, עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל, הולד הנוולד להם ממזר. רבי שמעון בן יהודה אומר, אין ממזר אלא ממי שאיסורו איסור ערוה וענישה ברת. הרי שרבי שמעון בן יהודה הסובר כשמעון התימני שאין ממזר מחייבי לאוין, סובר כן גם בולד של עובד כוכבים ועבד, ולא כמבואר לעיל בדברי רבי יוחנן שמודה בו שמעון התימני שהוא ממזר.

הגמרא מפרשת את דברי רבי יוחנן באופן אחר: **אלא אמר רב יוסף, מאן קבל מוהים** שאמר עליהם רבי יוחנן שהם מוהים שהולד ממזר, רבי הוא. ששנינו להלן במשנה (להלן ג) **’אין ביאה אחר חליצה, שאם נפלו לפניו שתי יבמות וחלץ לאחת מהן ואחר כך בא על צרתה, אין השניה צריכה ממנו גט, שכן נפטרה מיבום בחליצת הראשונה ושוב אינה נקנית לו בביאה.** ואמר רבי יוחנן, דאף על גב דרבי אומר (להלן גב), **אין הדרים הללו אמורים אלא לדברי רבי אקיבא שנהיה עושה את החלוצה וצרתה שאסורות באיסור לאו של ‘לא יבנה’ בערוה האסורה באיסור כרת, משום שלשיתנו אין קידושין תופסים בחייבי לאוין והולד ממזר, ואולם ליה – רבי עצמו לא סבירא ליה כן, אלא סובר שקידושין תופסים בחייבי לאוין והולד כשר, ואם בא עליה לשם קידושין קאנה, מכל מקום בעובד כוכבים ועבד הוא מורה שהולד ממזר. רב יוסף מוכיח בדבריו: דבי אהא רב דימי מארץ ישראל לבבל, אמר בשם רב יצחק בר אבודימי משום רבינו – רבינו, עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל, הולד ממזר.**

הגמרא מביאה את הכרעת ההלכה בדין ולד זה: **רבי אהא שר הבריה, ורבי תנחום בריה דרבי חייא איש כפר עכו, פרוק תנהו שבויתא – פדו שבויות הללו דאחא מארמון למכרין. הוה דרא משבויות אלו דאעקרא – שנתעברו מעובד כוכבים, ואחא רבי אחא ורבי תנחום לקמיה דרבי אמי, לשואלו מה דין עובריה. אמר ליה רבי אמי, רבי יוחנן ורבי אלעזר ורבי חנינא דאמר, עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר. רב יוסף תמה על דברי רבי אמי אמר רב יוסף, האם ברותא היא למחשב את מנין העברי הסוברים שהוא ממזר, וכי משום שהם רבים יש לפסוק הלכה כמותם. הא רב ושמואל שבבבלי ורבי יהושע בן לוי ובר קפרא שבארץ ישראל ואמרי לה חלופי – ויש שמחליפים את בר קפרא ועיילי – ומכניסים במקומו את זגלי דרוב, דאמרי שעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר. אם כן, מנין שיש לפסוק כאמוראים הסוברים שהולד ממזר, ולא כאמוראים המכשירים אותו לבוא בקהל. אלא אמר רב יוסף, יש לפסוק שהולד ממזר לא משום אותם אמוראים שפסקו כן, אלא משום ששיטת רבי היא כן, והלכה כמותו. דהרי בי אהא רב דימי אמר בשם רבי יצחק בר אבודימי, משום רבינו אמר, עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר.**

הגמרא מביאה שיטה נוספת בדין ולד זה: **רבי יהושע בן לוי אומר, הולד שנוולד מעבד ועובד כוכבים שבא על בת ישראל מקולקל ופטול הגמרא מבררת את דבריו: למאן – למי הוא מקולקל ופטול להינשא. אלימא לקהל, כדון ממזר, אלא אמר רבי יהושע בן לוי עצמו לעיל שהולד כשר לקהל. אלא בהכרח כוונת רבי יהושע היא, שאם נולדה בת מביאה זו היא מקולקלת לכהונה, אסורה להינשא לכהן. דהרי בולחו אמוראי, ואף אלו דמכשרי את הולד לקהל, מווי – מוהים – שהולד פגום לכהונה, ולמדים זאת מקל וחומר מאלמנה לכהן גדול. מה אלמנה לכהן גדול שאיסורה קל משום שאין איסורה שנה בבל, אלא אסורה רק על כהן גדול, ומכל מקום פגה הנוולד לה ממנו מתחלל ונעשה פגום לכהונה, בת ישראל זו שאיסורה בעבד ועובד כוכבים שנה בכל בנות ישראל, אינו דין שיהיה פגה הנוולד מהם פגום לכהונה.**

הגמרא פורטת קל וחומר זה: **מה לאלמנה לכהן גדול שכן היא עצמה מתחללת ונפסלת מלהינשא לכהן הדיוט לאחר שימות בעלה הכהן הגדול, ויתכן שדווקא משום חומרתה זו בנה נפסל לכהונה, מה שאין כן עבד ועובד כוכבים שבאו על בת ישראל**

במנות דף מה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קלט

1 מנוּן (מי הוא), הלא רב יהודה הוא המכשיר ולד זה לקהל, כמבוא
2 לעיל (א), והאמר רב יהודה, מי שחציו עבד וחציו בן חורין תבא
3 על בת ישראל ונולד להם בן, אותו וילד אין לו תקנה, ואסור לבוא
4 בקהל. הרי שאף המכשיר ולד של עבד פוסל ולד של חצי עבד
5 וחצי בן חורין.
6 מתרצת הגמרא: כי איתמר דינו דרב יהודה שהולד אין לו תקנה,
7 הוא כגון דקדוש חצי עבד זה את בת ישראל, והיא מקודשת רק
8 לצד החירות ולא לצד העבדות שבו, דכאשר בא עליה לאחר מכן
9 נמצא שצד העבדות שבו משתמש באשת איש הקנויה לצד החירות
10 שבו, והרי ביאה זו אינה רק ביאת חייבי לאוין של איסור עבד בבת
11 ישראל, אלא היא ביאת חייבי כריתות של איסור אשת איש, ועל
12 כן הולד הנולד ממנה ממזר, אך רבה דיבר באופן שבא עליה החצי
13 עבד ללא קידושין, שאין בזה אלא איסור לאו, ועל כן הולד כשר.
14 מקשה הגמרא: והאמר בני נהרדעי משמיה דרבי יעקב, לרב
15 הפוסל את הולד שנולד מעבד, הרי הוא פוסל אותו אפילו באופן
16 שנולד מבית ישראל פנויה, ולרב רב המכשיר אותו, הרי הוא מכשיר
17 אפילו באופן שנולד מאשת איש. ושניהם, בין המכשיר ובין הפוסל
18 לא למדוה להלכה זו אלא מאשת אב, שכן איסור ממזר נסמך
19 לאיסור אשת אב, שנאמר (דברים כג א) 'לא יקח איש את אשת
20 אביו', ולאחר מכן נאמר (שם כג ג) 'לא יבא ממזר בקהל ה',
21 ומסמיכות זו יש לדרוש, שכל ולד הנולד מביאת איסור שדומה
22 לאיסור אשת אב נעשה ממזר, אלא שנחלקו איזה איסור נחשב
23 דומה לאשת אב. מאן דפסיל ולד הנולד מעבד ועובד כוכבים הבא
24 על בת ישראל, כבר, מה אשת אב דלא תפסי בה קדושין משום
25 שיש בה איסור כרת, [הולד הנולד מביאת איסור זו מוקדש], אף כל
26 הנולד ממי דלא תפסי לבועל בה [ובאשה] קדושין הולד ממזר, ועל
27 כן אף הנולד מביאת עבד ועובד כוכבים על בת ישראל שאין
28 קדושין תופסים לו בה, הולד ממזר. ומאן דמכשיר ולד זה, כבר, מה
29 אשת אב דרק לדידיה ולבן בעלה לא תפסי בה קדושין, אבל
30 לאתריה [ל-אדם אחר] תפסי בה קדושין, רק בביאת איסור כזו
31 הולד ממזר, ויש לאפוקי [למעט] מסמיכות זו עובד כוכבים ועבד
32 דלא תפסי בהו קדושין כלל בשום בית ישראל, שאפילו אם באו על
33 אשת איש הולד כשר משום שאינם דומים לאשת אב. ואם כן, אי
34 אפשר לפרש בדברי רב יהודה, שהולד פסול משום שחצי
35 העבדות בא על אשת איש, שהרי רב יהודה המכשיר את הולד
36 בעבד שבא על בת ישראל פנויה, מכשיר גם כשבא על אשת איש.
37 הגמרא מפרשת את דברי רב יהודה באופן אחר: אלא, כי איתמר
38 דינו דרב יהודה שאין לולד תקנה, הוא כגון שפא מי שחציו עבד
39 וחציו בן חורין על אשת איש ישראלית הנשואה לישראל, ונמצא
40 צד חירות שבו שהוא ישראל גמור ותופס לו קידושין משתמש
41 באשת איש, ועל כן הולד ממזר.
42 הגמרא מביאה שיטה החולקת על דברי נהרדעי: אמר רבינא, אמר
43 לי רב גאון, איקלע [נודמן] רבי יוסי בר אבין לאתריה [למקומנו],
44 ויהוה עובדא בפנויה שבא עליה עבד ממזר, ואכשר רבי יוסי בר
45 אבין את הולד. וכן היה מעשה באשת איש שבא עליה עבד גמור,
46 ופסיל רבי יוסי בר אבין את הולד. וחולק רבי יוסי בר אבין על
47 נהרדעי שאמרו שאין לחלק בין עבד שבא על הפנויה לבין עבד
48 שבא על אשת איש. רב ששת חולק על רבינא: אמר רב ששת, לא
49 כך היה המעשה, אלא לדידי אמר לי [ל-י] עצמי סיפר רב גאון
50 מעשה זה, ולא רבי יוסי בר אבין הוה האמורא שפסק בו, אלא רבי

51 יוסי ברבי זבידא הוה, ואכשר את הולד בין בעבד שבא על פנויה
52 ובין בבא על אשת איש, וכדברי נהרדעי.
53 וכן אמר ליה רב אחא בריה דרבא, איקלע אמימר לאתריה,
54 ואכשר אמימר את ולד העבד, בין בבא על פנויה ובין בבא על
55 אשת איש. מסיקה הגמרא: והלכתא, עובד כוכבים ועבד תבא על
56 בת ישראל, הולד כשר, בין בפנויה בין באשת איש.
57 הגמרא דנה במינוי של ולד זה לשררה על הציבור: דבא אכשריה
58 [הכשיר] לרב כרי בר רחל שנולד לה מעובד כוכבים, ומנייה
59 בפורסי דקבל – ומינהו לגבאי על הציבור בבבל. הגמרא מפרשת
60 את החידוש שבמעשה זה: ואף על גב שגר סתם אסור למנותו
61 פרנס על ישראל, דאמר מר בבביתא. ממה שנאמר (דברים יז טו)
62 'שום תשים עליך מלך [מקרב אחיך]', יש לדרוש שכל משימות
63 [מינויים] שאתה משים, אל יהו אלא מקרב אחיך ולא מקרב גרים,
64 מכל מקום האי רב מרין כיון דאמו רחל היתה מישראל, מ'קרב
65 אחיך' קרינן ביה, ועל כן מינהו רבא לגבאי על הציבור.
66 הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין ולד זה: עבדיה [עבדו] דרבי
67 חייא בר אמי אטבלה [הטביל] לההיא עובדת כוכבים לשם איתתא
68 – לשם טבילת אישות, כלומר לשם טבילת נדה שבאה להתיר
69 אשה לבעלה, ולא לשם טבילת גירות, ואין גירות בלא טבילה
70 לשם גירות, ואחר כך בא עליה וילדה לו בת. אמר רב יוסף, ויכליא
71 לאכשורי בה – יכול אני להכשיר את העובדת כוכבים שתיחשב
72 בת ישראל כשרה, שכן מאחר שנכרית אינה טובלת לנדותה, זו
73 שטבלה לשם נדות בודאי היתה כוונתה לקבל עליה את דת
74 ישראל, והרי היא כמי שטבלה לשם גירות. וכן בידי להכשיר
75 בגריתה – את בתה לקהל, ואפילו שנולדה לה מהעבד. מפרש רב
76 יוסף את דבריה: בה [אותה] אני מכשיר בדרב אסי, דאמר רב אסי
77 במעשה שיובא בסמוך באדם שטבלה אמו שלא לשם גירות לפני
78 שנולד, מי [וכי] לא מכלה לנדותה, ואם כן, נחשבת טבילה זו
79 כטבילה לשם גירות. ובגריתה [ואת בתה] אני מכשיר משום
80 שהלכה בדינו, עובד כוכבים ועבד תבא על בת ישראל הולד כשר.
81 הגמרא מביאה את המעשה שלגבי אמר רב אסי את דבריה: והוא
82 דהו קרו ליה בר ארמייתא – שהיו מכנים אותו 'בן הארמית', משום
83 שלא טבלה אמו בשעת גירותה. אמר עליו רב אסי, מי [וכי] לא
84 מכלה אמו לנדותה, ומאחר שטבלה לנדותה, הרי זו כמי שטבלה
85 לשם גירות, וישראל כשר הוא.
86 הגמרא מביאה מעשה דומה כטבילה שלא לשם גירות: הוה רבא
87 קרו ליה בר ארמיא – שהיו מכנים אותו 'בן הארמי', לפי שהיה
88 אביו נכרי ואמו ישראלית, ולא טבל אביו בשעת גירותו. אמר עליו
89 רבי יהושע בן לוי, מי [וכי] קודם שנתעברה אמו לא מכל אביו
90 לקרי' – כדי להיטהר מטומאת קרי, ואף טבילה זו נחשבת טבילה
91 לשם גירות, שכן עובדי כוכבים אינם טובלים לקריים, ונמצא
92 שטבל לשם דת ישראל.
93 הקונה עבד כנעני צריך למולו ולהטבילו לשם עבדות, ובכך נעשה
94 העבד ישראל במקצת, ומתחייב במקצת מצוות כאשה. הגמרא
95 דנה בעבד כנעני שטבל לשם גירות גמורה: אמר רב תמא בר גוריא
96 אמר רב, ישראל הלוקח עבד כנעני מן אדונו העובד כוכבים, ולפני
97 שהטבילו הישראל לשם עבדות קדם העבד ומכל עצמו לשם
98 גירות גמורה להיות ישראל בן חורין, קנה עצמו מן חורין, והרי הוא
99 ישראל גמור ויצא לחירות. מפרשת הגמרא: מאי טעמא יצא
100 לחירות,